

Hormonální antikoncepce jako téma internetových diskusí

Lucie Vondráčková, FSS MU

Vymezení problému

- Antikoncepce v současné době prezentována jako přirozená součást života moderní ženy, plánování rodičovství i ochrany zdraví žen
- Přetrvávají debaty o bezpečnosti užívání
- Rozmach internetu → diskuse
- Co si diskutující na internetu myslí o hormonální antikoncepci, jaké mají zkušenosti?

Kontext

- V předrevolučním období i v Československu některé hormonální přípravky dostupné
- Nárůst uživatelů v porevolučním období
- V současné době užívá hormonální antikoncepci přes polovinu českých žen ve věku 15-50 let (Gregorová a kol. 2010) i
- V prvním desetiletí nového tisíciletí se trh (nejen) s antikoncepčními preparáty ještě více uvolnil, na scénu vstoupily nové firmy, uvedly i několik kopií původních preparátů – podstatné snížení cen, k dalšímu nárůstu uživatelů už ale nedochází – potenciál metody zřejmě nasycen (Fait 2014)

Kontext

- Vynález hormonální antikoncepce znamenal ovládnutí oblasti reprodukce medicínou, všechny hormonální metody jsou nějakým způsobem závislé na lékařské konzultaci, předpisu, případně i aplikaci
- Ovlivňuje fungování těla, může mít i nežádoucí účinky a paradoxně tedy přispět ke zhoršení zdravotního stavu
- Hormonální antikoncepční pilulka má specifickou roli, liší se od léčení v klasickém slova smyslu - užívají ji ve většině případů zdravé ženy, umožňuje časovat založení rodiny na vhodný okamžik a přispět ke zvýšení kvality života nejen samotných žen, ale i jejich potomků

Riziko a nedůvěra

- Některá rizika a kontraindikace užívání hormonální antikoncepce jsou známá a uváděná v příbalových letácích od počátku zavádění přípravků na trh
- Vzhledem k neustále probíhajícímu vývoji nových preparátů se však občas objeví nové informace, které obnoví nebo zостří veřejnou debatu o dopadech užívání hormonů na celkové zdraví žen
- Tento proces reflektování rizik odborníky i laiky odráží ztrátu důvěry v biomedicínu, ale i vědu jako takovou (Beck 2011). Postmoderní medicína - nejen řešitelka problémů, ale také původce zdravotních komplikací, které s užíváním mohou souviset

Internet jako zdroj informací

- Rozmach a dostupnost internetu – lidé jej začali využívat jako další z možných informačních kanálů, tedy pro hledání informací, vyměňování rad a rozhodování se o důležitých i běžných věcech každodenního života (Boase a kol. 2006). Internet představuje decentralizované prostředí, kam může informace vkládat a odkud může informace získávat prakticky kdokoli - bez hledu na svou odbornost
- Představuje konkurenci pro lékaře nebo zdravotnická zařízení, která dříve držela primát v šíření informací o dostupných medikamentech, jejich rizicích či kontraindikacích (Miah, Rich 2008)
- Pro hledání informací o zdravotním stavu a řešení různých souvisejících problémů využívají internet ženy třikrát častěji oproti mužům (Howard a kol. 2001)

Internetová diskusní fóra

- Motivy pro návštěvy diskusního fóra různé - konzultovat problém, touha cítit se součástí skupiny, snaha nebo potřeba podpořit ostatní, dlouhá chvíle nebo jen to, že je fórum snadno dostupné
- Fóra shromažďují velký počet lidí s různými zkušenostmi a zároveň s různými sociálně-ekonomickými charakteristikami, je tedy možné získat během velmi krátké chvíle názory či rady od velmi rozmanitého vzorku (Boase a kol. 2006)
- Pro mladé lidi také může internet představovat jediný způsob, jak získat informace bez vědomí rodičů (Flowers-Coulson a kol. 2000)
- Často se také potřebují ujistit o tom, zda je určitý jev či situace, kterou prožívají „normální“, nevymyká se představě normality jako žádoucího stavu (Harvey a kol. 2007)

Výzkumné otázky

- 1. Jaká témata se v internetových diskusích o hormonální antikoncepci objevují?
- 2. Jaké jsou zkušenosti účastnic internetových diskuzí s hormonální antikoncepcí?
- 3. Jak ženy v internetových diskusích reflektují rizika spojená s užíváním hormonální antikoncepce?

Metodologie a sběr dat

- obsahová analýza internetových diskuzí
- do vyhledavače google.cz, seznam.cz a centrum.cz postupně zadáno heslo „hormonální antikoncepce diskuze“
- hledání provedeno 2.srpna 2015
- vybráno prvních 5 odkazů z každé stránky, pokud se jednalo o diskuzi jako takovou, ne diskuzi jako reakci na článek, video nebo příspěvek na osobním či tématickém blogu
- k analýze vybráno 6 diskuzí - pokrývají roky 2006 – 2015
- diskuse ze serverů doktorka.cz; mezoterapie.cz; modrykonik.cz; omlazeni.cz; Vitalion.cz a emimino.cz

Data

- 930 příspěvků od 395 uživatelů
- jednotkami analýzy jsou jednotlivé diskusní příspěvky, kterým byly přiřazovány všechny relevantní kódy
- V průběhu kódování vzniklo 45 kódů, které byly použity pro 2215 označení – každému příspěvku byly průměrně přiřazeny 2,4 kódy
- kódování probíhalo v první fázi podle logiky zmíněno -) kódováno, bez ohledu na kontext, tomu byla věnována pozornost při opakovaném pročítání a hlubší analýze

Témata internetových diskusí o hormonální antikoncepci

4 hlavní oblasti témat:

- Fakta a informace
- Osobní zkušenosti
- Kontroverze a bezpečnost
- Antikoncepce a lékaři

Fakta a informace

- Příspěvky vyžadující i sdělující bližší informace ke konkrétním antikoncepčním metodám, způsobu jejich užívání nebo finančních nákladech
- Příspěvky, které přímo odkazují k dalším zdrojům informací. V různých souvislostech, zejména v souvislosti s osobní zkušeností, finančními náklady, efektivitou či uživatelskou náročností, jsou průběžně zmiňovány prakticky všechny dostupné hormonální i nehormonální antikoncepční metody, včetně tradičních méně efektivních praktik
- Dotazy na konkrétní značky či druhy antikoncepce se objevují ve shlicích, odpovídají uživatelky, které s nimi mají osobní zkušenost nebo si samy podobné informace již vyhledávaly.

Osobní zkušenosti

- V druhém okruhu jsou sdruženy pozitivní i negativní zkušenosti diskutujících a také zkušenosti zprostředkované, tedy příběhy osob z okruhu diskutujících. Byly zde zařazeny i příspěvky sdělující zkušenosti s následky po vysazení
- Zmiňované negativní zkušenosti pokrývají všechny obvyklé vedlejší efekty popsané v příbalových letácích
- Pozitivní zkušenosti – neantikoncepční benefity – např. vliv na pleť - u mladších uživatelék je to pak přímo důvod předpisu hormonální antikoncepce

Kontroverze a bezpečnost

- Současné i minulé uživatelky, si stěžují na nedostatek informací, řeší své obavy z užívání hormonální antikoncepce, plánují její vysazení
- Také se řeší nutnost provádění jaterních testů nebo pročištění těla od hormonů před plánovaným těhotenstvím
- Negativní postoje k hormonální antikoncepci zvyšuje špatná zkušenost uživatelky s následky po jejím vysazení
- Část žen hodnotí svou zkušenost negativně ve zpětném pohledu nebo v konfrontaci s následky po jejím vysazení,
- některé příspěvky jako varování
- Ženy, které počáteční problémy po vysazení už překonaly nebo žádné neměly, konstatují, že se cítí lépe, svobodněji, veseleji, rozumí fungování vlastního těla
- Antikoncepci dál, i přes obavy nebo mírné problémy užívají ženy, které se případného otěhotnění obávají víc než zdravotních komplikací
- Příspěvky obhajující hormonální antikoncepci argumentují dlouholetou tradicí užívání, neustále probíhajícími inovacemi v této oblasti nebo snižujícími se dávkami hormonů.

Antikoncepce a lékaři

- několik podtémat, která se týkají antikoncepce a přístupu k ní ze strany lékařů a jak to hodnotí diskutující
- Příspěvky o tom, že farmaceutický průmysl je v první řadě byznys, diskutérky jsou přesvědčené nebo předkládají argumenty, že lékaři mají z předepisování antikoncepce výhody
- nejednota lékařů ohledně nutnosti dělat pravidelně (nebo alespoň na začátku užívání hormonální antikoncepce) jaterní testy či jiná vyšetření - ženy mají pocit, že pravidelné testování, preventivní prohlídky nebo kontroly jsou znakem zodpovědnějšího přístupu ze strany lékařů

Reflexe rizik spojených s užíváním hormonální antikoncepce

- rizika jsou tematizována jako obavy z různých komplikací, které mohou nastat během užívání nebo po jeho skončení
- doba po vysazení tematizována jako čištění se od (škodlivých) vlivů - vnímání hormonů jako něčeho nežádoucího
- šetrnější k tělu = nízkohormonální, zachování cyklu
- problémy s cyklem, neplodnost
- návrat dřívějších potíží
- vedlejší účinky
- neplánované otěhotnění
- hluboká žilní trombóza, plicní embolie
- v případě rozhodování, zda podstoupit riziko, že se žena setká se nějakým problémem, nejde v první řadě o míru rizika jako takového, ale o to, jak žena cítí toto riziko reálné ve vztahu k sobě – do úvah o riziku v souvislosti s (dalším) užíváním vstupuje i pocit „ohrožení“ těhotenstvím

Shrnutí

- Ženy často nejsou s konkrétními metodami zcela spokojené, jejich volba je výsledkem kompromisů, kalkulace přijatelné míry zdravotního rizika nebo nedostatečné informovanosti o jiných možnostech. Nasazení či vysazení konkrétní metody je součástí širšího příběhu očekávaných přínosů, vnímaných rizik a jejich zasazení do aktuální životní situace
- V diskuzích nevzniká nová znalost nebo vědění v tom smyslu, že by ženy popisovaly problémy dosud neznámé. V diskuzích opakovaně vyžadovány laické rady a zkušenosti ostatních uživatelék. Některé vlastní zkušenosti jsou naopak aktivně poskytovány jako doporučení či varování ostatním diskutujícím.
- Část diskutujících používá vlastní tělo jako nástroj, skrze který si uvědomuje účinky a vlivy hormonální antikoncepce. Skrze vlastní zkušenost, případně ještě diskutovanou s ostatními ženami, si diskutující utváří komplexnější obraz
- Neantikoncepční benefity jsou součástí úvah o začátku užívání, pokračování v braní nebo vysazení – hormonální antikoncepce je nejen díky svým antikoncepčním účinkům, ženami vnímána jako součást jejich životního stylu, prostředek, jak kontrolovat fungování vlastního těla

Použitá literatura

- Gregorová, Pavlína, Weiss, Petr, Unzeitig, Vít, Cibula, David. 2010. "Antikoncepční chování českých žen: výsledky národního výzkumu." *Česká gynekologie* 75(2): 141-148.
- Fait, Tomáš. 2014. "Může antikoncepce ovlivnit demografické ukazatele?" ProLékaře.cz dostupné z <http://www.prolekare.cz/gynekologie-novinky/muze-antikoncepce-ovlivnit-demograficke-ukazatele-4112>.
- Beck, Ulrich. 2011. *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Boase, Jeffrey, Horrigan, John B., Wellman, Barry, Rainie, Lee. 2006. "The Strength of social ties: The internet and email aid users in maintaining their social networks and provide pathways to help when people face big decisions." Pew Internet & American Life Project. Dostupné z http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2006/PIP_Internet_ties.pdf
- Miah, Andy, Rich, Emma. 2008. *The medicalization of cyberspace*. Oxon: Routledge.
- Howard, Philip E.,N., Rainie, Lee, Jones, Steve . 2001. "Days and nights on the internet: The Impact of diffusing technology." *American Behavioral Scientist* 45(3): 383-404.
- Flowers-Coulson, Patricia A., Kushner, Mikhel A., Bankowski, Susan. 2000. "The Information is out there, but is anyone getting it? Adolescent misconceptions about sexuality education and reproductive health and the use of the internet to get answers." *Journal of Sex Education and Therapy* 25(2-3): 178-188.
- Harvey, Kevin, Churchil, Dick, Brown, B., Crawford, Paul, Macfarlane, Aidan, McPherson, Ann. 2007. "Am I normal? Teenagers, sexual health and the internet." *Social Science & Medicine* 65(4): 771-781.

- Děkuji za pozornost